Ч. 10. Pocztowa należytość opłacono ryczałtem. Львів, неділя 9. березня 1930 р. Рік XXXII.

Виходить що тижня в неділю.
Адреса редакції і адміністрації:
„Свобода“, Львів, Ринок 10, II. пов.

СВОБОДА

СЕЛЯНСЬКА ГАЗЕТА

Орґан Українського Національно-Демократичного Обєднання.

ПЕРЕДПЛАТА виносить в краю: місячно 80 сот., чвертьрічно 2 зол. 20 сот.
В Америці 2 дол. річно.
Зміна адреси 50 сотиків.
Поодиноке число коштує 20 сот.

Телеф Редакції: 29-41.
Телеф. Друкарні: 29-26.

Місцевий патріотизм.

Місцевий патріотизм є звичайним природнім явищем. Кожна людина привязується до тієї місцевости, де вона вродилася чи виховалась, і для кожної людини дороще все, що його найблище окружає. Є це у приватньому житті людей, є воно й у громадському житті. Хоч би згадати ті спори, які трапляються у просвітянському житті по селах, коли аматорський гурток з одного села іде з виставою у друге село, де є свій аматорський гурток.

Такий місцевий патріотизм не є шкідливий, а навіть є корисний, коли не заглушує обовязку кожної окремої чи збірної одиниці (людини чи громади) перед цілим народом. Натомісць є він першою перешкодою на шляху змагань народу, коли за ним — себ-то за місцевим патріотизмом — люде не добачують великих потреб цілого народу. Тоді такий місцевий патріотизм приносить лише сумніву користь для якоїсь місцевости, а натомісць дуже шкодить загальній народній справі, отже посередньо і даній місцевости.

Місцевий патріотизм у свойому шкідливому виді є великим ворогом орґанізованости і головним чином причинюється до безладдя в краю і народі та в народній праці.

На жаль серед нас українців місцевий патріотизм дуже поширений. І хоч як ми з ним не боремось, то він всеж таки приносить нам великі шкоди і то як на місцях так і в краю. Він постійно проявляється по цілому краю і на всіх ділянках нашого народнього життя. Він же є доказом, як ще багато нам бракує до цього, щоби розуміти завдання нашого народу в цілому, як багато бракує нам свідомости народу, перед яким лежить трудний і далекий шлях до волі.

Візьмемо один зразок: Ніхто з нас не сумнівається в тому, яке велике значінння має для нас своя школа. І нікому не впаде в голову осуджувати постанови „Рідної Школи“ про те, що вся коляда належить „Рідній Школі“. Проте маємо цілий ряд випадків, де гроші з коляди розділено на ріжні місцеві громадські потреби і лиш якусь невеличку часть призначено на „Рідну Школу“. У таких випадках не можна сказати, що хтось зле використав заколядовані гроші, але бачимо тут брак розуміння народньої орґанізації, вилім з під всенароднього обовязку, вношення безладдя в ту орґанізацію. Користь з розділу грошей на ріжні місцеві цілі тоді, коли вони мали своє спеціяльне призначеня на загальну народню ціль, не може ніяк рівнатися зі шкодою, яку приносить загальній справі. Бо коли не мається певности, що нарід виконає один спільний обовязок — перед „Рідною Школою“, — то не може бути певности, що й інший обовязок буде виконаний. А так воно в нас є і на цьому дуже терпить наша народня справа. Навіть у найважнійшій справі зустрічаємось завсігди з сумнівом, чи весь нарід сповнить свій обовязок. А де є сумнів, там не можна очікувати успіху.

Наші покликані громадянські чинники стали на шлях орґанізованости нашого народнього життя на всіх його ділянках. Зокрема стали вони на шлях орґанізованости матеріяльного забезпечення ріжних ділянок народньої праці. Саме з того пішли місяці: Просвіти, Рідної Школи, книжки, українських інвалідів і т. д. Вже вони добре спрактикували цю справу і не для примхи запровадили такий спосіб забезпечування всесторонньої народньої праці. Алеж щож з тим усім станеться, коли кожний з нас окремо буде впроваджувати свої способи в ту орґанізованість? Адже ми знаємо, які великі потреби народньої праці, знаємо теж, які тяжкі часи переживає наш нарід, свідомі того, що, коли самі собі не поможемо, то ніхто нам не поможе. В таких умовинах лише добра орґанізованість може полекшувати тягар наших обовязків і при тій полекші запевнювати нам найкращі успіхи. Перебільшений місцевий патріотизм може тут лише шкодити.

——o——

Жидам не подобається наша кооперація.

Ми вже свого часу писали про те, що жиди затрівожились зростом нашої кооперації, яка примушує сільських жидів вибиратися до міст. Жиди жили по селах головним чином з дрібної торгівлі і коли та торгівля переходить тепер у руки наших кооператив, то жидам вже нема що по селах робити. З того ми тільки радіємо, бо це є для нас доброю наукою, що не все може лише „жидівська голова“, бо це повертає нам те, що ми у віках неволі стратили, а саме — нашу торгівлю, яка зовсім була перейшла у чужі руки. Це має для нас велике значіння, бо наша торгівля в чужих руках дуже багато причинювалася до нашого поневолення.

Це багато декому не подобається. Та й не диво — зріст нашої сили не може подобатись тим, які будують свою політику у нас на нашій слабости. Не подобається це і жидам, бо це бе їх просто по кишені. І цьому ніхто не дивувався би. Але жиди на свойому недавному господарському конґресі у Львові не лише виявили своє незадоволення з того приводу, але по своїй звичці кинули в бік нашої кооперації закид, що вона будується на антисемітизмі — себ-то на ворожнечі до жидів.

З цього приводу появилась у пресі розмова посла Луцького, у якій він каже: „Закиди антисемітизму супроти української кооперації є наслідком повного незрозуміння суті та характеру нашого кооперативного руху, як теж грубої незнайомости цілого українського національного життя“. Сказано це дуже делікатно, щоби піддати жидам думку застановитися трошки над тими відносинами, які укладаються тепер на наших землях, а радше над тим, що вони говорять. Бо хто як хто, але жиди дуже добре знають, що примушує нас розбудовувати нашу кооперацію. Але жидівський орґан „Хвіля“ вдає, що нічоого не розуміє і намагається доказати, що українська кооперація шкодить однаково жидам і українцям, і таки (словами д-ра Ротенштрайха) дальше твердить про антисемітизм в основі нашої кооперації.

Є це дуже знаменне. Хоч жидів на наших землях є дуже небагато, то все-ж вони грають немалу ролю в нашому житті. Вони живуть переважно по містах і надають містам характер пануючої нації: тут польський, за Збручем московський. Це ніби то наказує їм їх життєва конечність і з цього приводу не можна їм робити жадного закиду, — навіть тоді, коли вони в активній політиці виступають проти нас. І цікаве, що саме ті жидівські кола роблять нам закид антисемітизму. Натомісць ті самі кола не добачують антисемітизму там, де йде про якусь неприємну для них акцію з боку влади чи пануючої нації. Мало того — дуже часто навіть це перекидувано на наш карб, так що ми мали бути винними навіть не за свої вчинки.

Ясно, що такі закиди жидів не мають ніякої підстави і нам зовсім немає чого ними турбуватися. Наша народня праця мусить йти своїм наміченим шляхом без огляду на те, чи вона кому подобається чи ні. Натомісць жидам слід би добре задуматися над цею справою і не обдурювати себе необоснованими закидами в наш бік, бо тут ми сміло можемо відповісти їм словами д-ра Ротенштрайха: жиди підтинають дерево, на якому сидять.

Місяць березень — місяць книжки.

Книжка — це підстава науки, знання, свідомости. Це дуже добре розуміють ріжні народи світу і тому в них і книжка і взагалі друковане слово — отже ґазети й журнали — дуже дешеві. У нас цього зрозуміння немає і тому і наші книжки і наші ріжні видання дуже дорогі. І тому ріжні народи є багаті і сильні і тому наш нарід убогий і поневолений.

З чого випливають такі протилежности? А випливають вони з кількости друкованих книжок і зі значіння самої книжки. У інших народів читають, отже й купують багато книжок, тому їх багато друкують і тому вони дешеві. У нас мало книжок купують, мало їх друкують, а тому вони дорогі, бо чим менший наклад книжки, тим вона дороща і навпаки — чим більший її наклад, тим вона дешевша. Те саме є і з ґазетами та журналами. І друге: інші народи багаті й сильні, бо користають з того всього, що приносить книжка, а наш нарід убогий і поневолений, бо не користає ні з науки ні з життєвого досвіду, які має в собі друковане слово.

Найбільша наша праця, найбільші наші зусилля ніколи не будуть нам давати бажаних наслідків, коли ми не опремо їх на науці й досвіді, які досі дав людству світ. А все це можемо черпати лише з книжки, отже успіх нашої праці і змагань тісно звязаний з нашим відношенням до книжки.

Книжка і друковане слово взагалі увійшла в нас в обсяг орґанізованости добування матеріяльних засобів на народні цілі. І саме місяць березень призначено місяцем, у якому в цілому краю йде пропаґанда за поширенням у нас книжки, щоби через книжку йшла в народ наука, знання, освіта, свідомість, щоби через купування книжок збільшились фонди на видавання нових книжок, щоби зменшувалась ціна на нашу книжку та щоби таким чином мала вона лекший доступ до найширших народніх мас.

Значіння книжки і потреба тісної орґанізованости народньої праці в цілому наказі кожному українцеві сповнити свій обовязок перед книжкою. Є це тим лекше, що в місяці книжки наші книгарні й видавництва знижують ціни книжок, щоби кожному було лекше їх купити.

Разом з тим у цьому місяці пригадується всім обовязок перед ґазетою. Кожний знає, яке значіння має добра ґазета взагалі, а яке особливе значіння має своя ґазета для нас українців. Коли ми не на словах, але на ділі турбуємось про наші народні справи, дбаємо про запевнення нашому народові світлого майбутнього, то місяць книжки оправдає себе. Наша книжка у цей місяць попливе широкою рікою у наші народні маси.

Пресовий розпорядок погребаний.

Соймові посли можуть похвалитися великим успіхом, що звалили нарешті пресовий розпорядок президента з 10. березня 1927 р. Відчули цей розпорядок особливо українські ґазети, що падали жертвою не тільки частих конфіскат і ріжних конфіскаційних практик, які припізнювали вихід ґазети, але й грошевих кар, які накладали суди на основі цього розпорядку. Бувало так, що ґазета зовсім не могла вийти в означенім часі. Дався в знаки цей розпорядок також польським опозиційним ґазетам.

Польський сойм ще перед двома роками уневажнив цей розпорядок, однак цеї ухвали не хотіли оголосити у Вістнику Законів і розпорядок обовязував дальше. Аж цього року під напором сойму і сенату справу поладнано згідно з волею народу і президентський пресовий розпорядок з кінцем лютого ц. р. погребано.

Від 1. березня ц. р. обовязують в ріжних дільницях Польщі давні пресові закони, отже у нас австрійський. Положення українських ґазет покращає, але не богато, бо й австрійський закон буде виповнений новим духом, та не на довго, бо польський уряд приготовляє новий закон, однаковий для всіх аземель А українські ґазети вже знають, чого від ньогосподіватися.

——o——

Охорона дрібних рільних наємців.

Дня 21. лютого ц. р. ухвалено в соймі проєкт закону про охорону дрібних рільних наємців, що буде мати велике значіння для нашого села. Він має недопустити до визиску наємців землевласниками, але так, що дрібний ґрунтовий наємець буде дійсним паном арендованого орного ґрунту, сіножати та пасовиска, котрого власник до 1. жовтня 1936 р. не зможе відібрати за виїмком нечисленних випадків.

Наймом, арендою або підарендою називає закон кожду форму ужиткування землі без огляду на те, чи аренду платиться готівкою, політками (частиною зборів в натурі), чи відробком. Відноситься вона до всякого роду ґрунтів — до орних ґрунтів, огородів, сіножатей і пасовиськ у скількости до 7 гектарів для кождого наємця, котрі має він у посіданні в хвилі, коли закон увійде в життя. Договору аренди не можна розвязати, ані виповісти без згоди наємця перед 1. жовтня 1936 р., бо до того дня буде тривати охорона дрібних ґрунтових наємців. Всілякі договори, що малиби на меті обійти цей закон, є неважні.

Чинш аренди виносить за один гектар найліпшої якости ґрунту найвище рівновартість 200 кільоґрамів жита в дні платности, яка припадає 1. листопада кожного року, отже за один морґ першої кляси найліпшого подільського, сокальського чи покутського ґрунту або огороду всего рівновартість 125 кільоґрамів жита річно, або на теперішню грошеву вартість около 18 золотих річно. В додатку наємець є вільний від оплати всяких податків, державних, дорогових, комунальних і т. д., від всяких шарварків, бо те все мусить оплачувати сам власник або ужитковавець ґрунту. Там, де податки з додатками є вищі, буде таке, що власник чи ужитковець ґрунту буде змушений до ґрунту докладати ще готівкою, бо чинш за аренду ґрунту не покриє всіх податкових тягарів. Очевидно наємцеви вільно платити добровільно і вищий чинш. Одначе кождої хвилі наємець може жадати в городському суді устaлення висоти чиншу і не буде обовязаний платити більше як вартість 126 кґ. жита від одного морґа найліпшої землі, а пібрану надвишку власник чи ужитковець ґрунту мусить йому звернути. Закон не відноситься до полевих, побережників, гуменних, форналів, лісничих, економів щодо ґрунту, котрий удержують вони як частину винагороди за свою службу.

У нас в Галичині — особливо відносно ерекціональних ґрунтів — аренда ґрунту прибирала часто форму спілки, при якій наємець давав власникови або ужитковцеви ґрунту (напр. парохови) половину збору з поля, або дві треті, три четверті і т. д. сіна зі сіножатей. Така спілка стоїть під охороною цього закону і коли вона не скінчилася вже в минулому році і коли її продовжено на цей рік, то до 1. жовтня 1936 р. такої аренди не буде можна розвязати, ані її виповісти і наємець буде платити власникови чи ужитковцеви ґрунту тільки найвище вартість 125 кґ. жита від одного морґа річно і весь збір з поля чи з сіножати буде забирати для себе без якоїнебудь доплати і без обовязку оплачування податків.

Те саме буде і з пасовиськом, яке наші селяне наймали найчастіше в дворі за готівку або на відробок. І тут, коли аренду пасовиська заключено і на цей рік, то буде вона тривати без перерви аж до 1. жовтня 1936 р. і дідич не могтиме селянам відобрати цього пасовиська.

Договір найму-аренди розвязується і власник або ужитковець ґрунту має право негайно жадати звороту арендованого ґрунту: 1) коли наємець не заплатить чиншу за аренду до 30 листопада, 2) коли на арендованому ґрунті використовує копальняні богацтва або каменоломи і 3) коли наємець піднаймає ґрунт без згоди власника або ужитковця, але тільки відносно підарендованої частини.

Аренду можна виповісти найпізніше 1. квітня кожного року, з днем 1 жовтня цього року у кількох в законі поданих випадках, з котрих найчастіші будуть такі: коли арендований ґрунт йде на парцеляцію, яку переводить правительство, Державний Рільний Банк, або коли ґрунт є власністю міської чи сільської громади (напр. громадське пасовисько), коли наємець має таку саму скількість ґрунту, що власник або ужитковець ґрунту, коли власник або ужитковець ґрунту виарендував ґрунт і сам у власному ужиткованні має менше як 45 гектарів орного поля, то може виповісти аренду до такої висоти, щоби йому самому остало в ужиткуванні разом найвище 45 гектарів, коли виарендований ґрунт творить одиноке майно власника і не переходить 45 гект., а ґрунт виарендовано з причини неприсутности власника в краю або його малолітности і ще кількох інших, в практиці доволі рідких випадків.

Проєкт закону обіймає виразно всі церковні, фондаційні і самоуправні ґрунти. Діткне він дуже болючо передовсім наших сільських священиків, що вже поробили договори аренди або спілки і на цей 1930 рік, бо цього договору не зможуть розвязати аж до 1. жовтня 1936 р. і за один морґ найліпшої землі будуть одержувати рівновартість 125 кґ. жита річно (це від ґрунту І кляси, а від кожної нижчої кляси 10 проц. менше, напр. за ґрунт IV кляси всього 95 кґ.), при чому всі податки з додатками мусять вони самі платити виключно з власних фондів.

Проєкт закону відноситься до всіх договорів аренди чи спілки орного ґрунту, огородів, сіножатей і пасовиськ, які будуть в дні, коли закон увійде в життя. Це станеться правдоподібно ще з весною цього року, бо ухвалений в соймі проєкт відіслано вже до сенату, котрий в найближчому часі його полагодить — дуже можливо без ніяких змін і тоді його негайно оголосять у Вістнику Законів.

На новому законі без сумніву виїдуть добре ті, що і на цей рік виарендували орне поле, огороди, сіножати та пасовиска до висоти 7 гектарів, себто 12 і чверть морґа.

Новий закон не буде відноситися до тих договорів аренди, що їх заключиться доперва тоді, коли цей закон увійде в життя.

Пос. д-р Степан Баран

Для кого земля?

В польськім соймі приготовляють чотири проєкти законів у справі військової кольонізації. Ці закони мають на меті наділити надзвичайними правами польських військових кольоністів на східних землях, а крім того створити новий запас землі для військової кольонізації і то виключно на етнографічно непольських землях.

Проти цих проєктів виступив Український Клюб. Його іменем віцемаршалок сойму д-р В. Загайкевич виголосив на соймовім засіданню 25. лютого заяву, в якій сказав між іншим:

„Польський нарід, на якого землях ще недавно переводжено кольонізацію, добре знає, що значить кожда чужа кольонізація і які настрої вона розбуджує серед місцевого населення. З усіх кольонізацій найбільше перечить духови сучасної европейської цивілізації військова кольонізація. Польща пішла цим шляхом у літах военного опяніння. Ще більше болючим фактом є поставлення проєктів на створення нового запасу землі для військової кольонізації 10 літ по війні. Українське селянство, особливо у Східній Галичині завмирає з надмірного малоземелля і перелюднення. На українській Волині і на українськім Полісю можна би ще найти для нього трохи землі. Тимчасом саме на тих наших землях ведеться польську військову і невійськову кольонізацію. Така політика створює душність, в якій дихати годі“.

Дальше заявив пос. Загайкевич, що Український Клюб буде згадані проєкти поборювати.

В комісії земельних реформ розважали також проєкти кольонізаційних законів. Проти них виступили представники українського і білоруського Клюбу, заповідаючи безпощадну боротьбу.

Вибори на Волині.

Наслідком уневажнення соймових виборів в окрузі 57 (повіти: луцький, рівенський та костопільський) і виборів до сенату у волинському воєвідстві, міністерство внутрішних справ зарядило вже там нові вибори. Голосування до сойму буде 18. вравня, а до сенату 25. травня.

Боротьба з релігією.

На основі урядових обчислень більшовики закрили доси 900 церков, 77 синаґоґ і 200 домів молитви інших віроісповідань. Боротьба з релігією після останньої папської відозви не тільки не ослабла, але ще загострилася. В Києві заборонили дзвонити по церквах і закрили собор св. Володимира.

Недавно відбувся там зїзд безбожників, на якім один з промовців заявив, що більшовики хотять знищити не тільки релігію, але також ідеалістичну фільософію, що є жерелом християнства. Матеріялістична наука Маркса і Леніна має заступати релігію. Щоби поширити її між народом, більшовики заложили висші школи безбожників, що будуть випускати апостолів безбожности. В давних церквах творять протирелігійні музеї, які звідує шкільна молодь.

Голова радянського уряду Риков заявив недавно, що влада замикає святині тільки на домагання населення чи там безбожницьких організацій. На ділі населення, особливо сільське, осталось дальше релігійним, безбожницькі організації не мають великого впливу, а цілу протирелігійну акцію веде сам більшовицький уряд, що нищить релігію, як одну з основ буржуазного ладу.

З сойму й сенату.

Польський сойм здобуває собі славу в цілому світі. Сварки, лайки, а навіть бійки не переводяться, так що Польща веде тепер перед в упадку парляментаризму. Найбільше авантуруються посли з клюбу ББ (одинкарі). Вони хотять показати, що співпраця сойму з теперішним урядом є неможлива, та довести до розвязання сойму і повороту до влади уряду полковників.

На соймовім засіданню 25. лютого підчас дискусії над обіжником в справі посольських віч прийшло до бійки між послами Клещинським (ББ) і Станьчиком (польським соц.) Тоді промовляв між іншим пос. **Заваликут** (Український Клюб), який зазначив, що метою обіжника є унеможливлювати віча опозиційних послів і влекшувати віча послів із ББ.

На засіданню сойму 28. лютого бебеки зробили знов авантуру, нападаючи на маршалка Дашинського. В дискусії над учительською пpагматикою промовляли іменем Українського Клюбу пос. **Великанович** і пос. **Рудницька**, виказуючи кривди українського учительства.

Бурливе було 26. лютого засідання соймової комісії, де з приводу дискусії над дисципліною в армії пос. Домбровський (клюб нар.) назвав пос. Лазарського дурнем, за що Лазарський вдарив його в лице.

Соймова Конституційна Комісія радить дальше над зміною конституції. Речником Укр. Клюбу був пос. **Блажкевич**, який зазначив між іншим, що польська конституція знає тільки польський нарід, хоч третину польських горожан творять національні меншости.

В освітній комісії промовляла пос. **Рудницька** і зясувала відношення влади до українського приватного шкільництва.

Замітне було засідання сенатської буджетової комісії, на якім сен. **Децикевич** при розгляді міністерства праці та суспільної опіки скритикував польську еміграційну політику.

Смерть українським діячам!

В Харкові має розпочатися в найблизшому часі великий судовий процес 45 українців, яким більшовицька влада закидує приготовлювання замаху на цілість радянської держави, від якої хотіли відорвати Україну. Всім грозить кара смерти.

Бувший більшовицький диплoмат Бесідовський пише з цього приводу у французьких газетах: „Більшовицька влада знає добре, що Сергій Єфремів та інші українські діячі, яких арештовано в Києві і Харкові, не вели ніякої протибільшовицької агітації. Вони цього не робили, бо не могли. Все були під доглядом чрезвичайки. Але Москва рішила позбавити Україну її провідників. Одних забрати в тюрми, других розстріляти, а решту лишити в страху, що їх те саме чекає кождої днини. Це тому, що Сталін і російські комуністи не хотять національних республик, особливо України. Вони хотять все в більшовицькій державі перебробити на московське копито“.

Масова утеча з Радянщини.

Крізь радянсько-польську границю втікають в останніх часах масово селяни з Радянського Союзу, головно з України. Коло Новгородка зібралося з 10 тисяч утікачів і благають, щоби перепустити їх на польський бік. Більшовицька гранична сторожа стріляє за ними. Втікачі, переважно „кулаки“ і середняки, оповідають, що більшовики силують їх вступити до колгоспів і конфіскують їх майно. За опір висилають їх масово на Сибір. До висилки призначено 500 потягів. Інших висилають на Соловецькі острови на Білому морю.

Наплив голодної маси втікачів з Радянщини повинен звернути увагу цілої Европи. Покищо Союз Народів вислав свого відпоручника до Варшави, щоб на місци розглянувся в справі. В деяких містах будують для втікачів бараки.

Часопис і книжка це найкраща зброя в боротьбі з лихоліттям.

У більшовицькому „раю“.

Більшовицький уряд переводить в останніх часах завзято так звану колективізацію (спільноту) землі. „Пятілєтка“ або 5-літній господарський плян більшовиків має знести з лиця землі дрібні рільні господарства, а на їх місци створити великі колективні (збірні) фабрики збіжа, що обіймалиб величезні простори землі, так звані „радгоспи“ (радянські господарства) і „колгоспи“ (колективні господарства). Одні і другі мають знести зовсім приватну господарку, створюючи чисто комуністичний лад. Як виглядає оця соціялізація землі?

Більшовики поділили мешканців села на три кляси: 1) „кулаків“ або богатших господарів, що мають 12—15 гектарів землі і користуються працею наемних робітників; 2) „середняків“ або господарів, що крім невеличкого грунту не мають звичайно більше як одного коня, ані ніяких рільничих машин, і 3) „бідняків“, що крім кусника землі не мають зовсім живого інвентаря, та „батраків“ або безземельних селян, що живуть із зарібкової праці. Бідняки і безземельні селяни творять комуністичні ячейки (кружки) на селі та підставу для більшовицької влади, що контролює політичне і господарське життя.

До організації збірних господарств можуть приступати селяни на основі ухвали сільської ради, або рішення комуністичної ячейки. У першому випадку до „колгоспу“ приступають всі мешканці села з виїмком зареєстрованих „кулаків“, що є від збірного господарства виключені.

Хто приступає до колгоспу, мусить передати до спільного вжитку цілий свій інвентар, живий і мертвий. З хвилею приступлення до збірного господарства він стає звичайним робітником, що працює на спільній ріллі і за свою працю дістає відповідну винагороду. Виступити з колгоспу вільно, але не можна вже відобрати свого маєтку, і тим більшовики хотять закріпити приналежність до збірного господарства. Крім того селянам, що не приступили до колгоспів, а також непринятим кулакам виміряють такі високі податки, що ніхто не годен їх заплатити. Тоді податкова влада відбирає маєток довжника і приділює його до збірного господарства. При тій нагоді оцінка приватних господарств є чисто більшовицька, бо маєток вартости 2.000 карбованців оцінюють на 80—100 карб.

Не дивниця, що серед таких умов бідняки і батраки є панами села, приватні господарства щезають і множаться колгоспи. Зате зміняються члени таких збірних господарств. В колгоспі „Красний Октябр“, що є вже десять літ, на 300 теперішних членів тільки один належить до перших її основників, все інше розбрилося по світі, а на їх місце приходять нові члени. Люди зачинають вести кочівниче життя, яке щезло в початках людської цивілізації. Щоби члени збірних господарств не розбігалися, більшовицька влада стемплює їх. Значить, вертає кріпацтво і то з найгірших часів.

Зміняється часто також управа колгоспів і то підчас пильних робіт. Бувають часті зловживання, особливо з кредитами, які колгоспи і радгоспи дістають від уряду. До управи таких господарств дістаються часто прохожі агітатори, що вибираються на село, щоб „розживитись“.

Оттакий рай заводять у себе більшовики! Нарід терпить його, як довго може, але часто вривається терпець і нарід бунтується, вбиває більшовицьких верховодів або втікає за границю.

‡

ФЕДЬ ФЕДОРЦІВ

член редакції „Діла“,
помер в середу, 5. березня ц. р.
в 51-ім році життя.

Покійний був одним з найталановитших українських робітників пера. Походив із села Долини, пов. Товмач, гімназію скінчив в Коломиї, а відтак став урядовцем Земельного Банку Гіпотечного у Львові. В тім часі почав видавати „Новітню Бібліотеку“, а підчас світової війни „Українське Слово“ та літературний журнал „Шляхи“. В 1920 р. став редактором щоденника „Громадської Думки“, який з цензурних причин зміняв часто свою назву, аж від 1923 р. виходить під давною назвою „Діло“. Покійний, працюючи в цій ґазеті до останних часів, виявив рідкий публіцистичний хист і його знамениті статті читало українське громадянство все з великим вдоволенням. В 1926 р. писав також у „Свободі“ та в інших українських часописах. Займався також іншими громадянськими справами. Хорував довший час, лічився в краю та за границею і вмер після операції жовчевого каміння у львівському шпиталю. Лишив жінку і маленьку донечку. Земля Йому пером!

На організаційному фронті.

ПЕРШИЙ ЗЇЗД ГРОМАДСЬКИХ РАДНИХ В КАЛУШІ. Без якоїнебудь агітації, **на сам заклик Повітового Народнього Комітету, дня 14-го лютого явилося в Калуші понад 800 громадських радних. На Зїзді були заступлені всі села повіту, а з деяких сіл явилися всі радні з війтами на чолі, хоч того самого дня відбувалася в Калуші сесія війтів в приявi станиславівського воєводи. — Наради отворив голова Пов. Нар. Комітету др. І. Сохацький. Предсідником нарад вибрано посла М. Струтинського, а заступниками М. Дурбака з Войнилова й о. М. Кравчука з Неговець. Про значіння громадської самоуправи і права й обовязки радних реферував посол С. Кузик. Потім промовляли посол Струтинський і о. М. Кравчук. В дискусії забирало голос і вносило запити та висказувало скарги кільканадцять радних. Зїзд ухвалив: 1) завести урядування в громадських самоуправах українською мовою згідно з обовязуючими законами; 2) при ухвалюванню буджетів вставляти датки на українські культурно-освітні й господарські цілі; 3) вносити рекурси проти накинених буджетових позицій; 4) запротестувати проти накидування районових писарів; 5) домагатися переведення виборів до повітових рад і демократичної виборчої ординації; 6) брати активну участь в народній праці. Крім цього ухвалено довіря і признання Укр. Парл. Репрезентації, а на внесок радника Кондрата з Томашовець доручено Пов. Нар. Комітетови покликати од життя Канцелярію правної поради.**

Позір Тернопільщина!

СПРАВОЗДАВЧЕ ВІЧЕ послів о. Леонтія Куницького, д-ра Степана Барана і Антона Кунька відбудеться в середу дна 12. марта о год. 12 в пол. в салі Міщанського Брацтва в Тернополі. Повітовий Народний Комітет УНДО взиває всіх селян Тернопільщини, щоби масово явилися на згадану вічу і вислухали звіту своїх послів.

По широкому світі.

В НІМЕЧЧИНІ заноситься на загострення внутрішних відносин. Парлямент радить над затвердженням пляну Юнга, що накладає на Німеччину обовязок воєнних відшкодовань. Рівночасно уряд приготовляє проєкт величезних даний і податків, щоби мати звідки платити. З того приводу прийшло між міністрами до непорозуміння, що може довести до зміни уряду. А в Римі вже зїхалися представники 6 держав у справі міжнародного банку задля воєнних відшкодовань. Німецький представник д-р Шахт викликав на цьому зїзді велике здивування, заявляючи, що ще не знати, чи Німеччина зможе платити відшкодування, бо закон про нові податки ледви чи буде принятий.

БІЛЬШОВИКИ приготовляють на день 6 ц. м. великі авантюри в ріжних містах Европи. Має це бути нова проба комуністичних сил, яких завданням приготовити більшовицьку револоцію в цілому світі. Вони обчисляють, що в Европі є тепер 25 міліонів безробітних, на яких хотять оперти свою роботу. Рільнича скрута у всіх державах, промисловий застій, брак грошей і загальна нужда, мають улекшити їм повалення буржуазного ладу. В Німеччині має помогти їм страшне обтяження воєнним відшкодуванням. Переслідування релігії в Радянському Союзі має на меті показати, які тепер настрої в Европі. А голова мадярських комуністів Беля Кун заявив у Москві, що боротьба, яку нічне пролєтаріят в цілій Европі, буде рішаючою. Велику вагу приписують більшовики комуністичним виступам в Німеччині.

В ЖЕНЕВІ радить від трьох тижнів міжнародня господарська конференція при участи 35 держав з цілого світа. Завданням її уможливити лекші господарські зносини на основі загального митового порозуміння. Доси набалакали собі багато гарних слів, з яких нічого путнього не вийшло. Держави з великим промислом хотілиб знести граничні мита, щоби лекше вивовозити свої товари, а держави слабопромислові волять задержати мита в інтересі власного промислу. Польща заявилась за господарською політикою цих других держав.

МОРСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ, що радить в Льондоні, не довела покищо до порозуміння між морськими державами в справі припинення зброєнь. Що найбільше моглиб погодитися що-до панування на морях Англія, Америка та Японія, зате нема виглядів на порозуміння між Францією та Італією. Обі ці держави хотілиб панувати на Середземнім мори і не хотять згодитися на ніякі обмеження своїх дотеперішних морських сил.

Ріжні вісти.

— Президент чехо-словацької републики Тома Масарик обходив 7. ц. м. 80-ліття своїх уродин.

— В Афганістані вибухло повстання проти короля Надір-хана. Він хоче зречися престолу в користь б. короля Аманули, який вже й вертає з Европи до свого краю.

— На Радянській Україні шириться пошесть плямистого тифу, що пожер тисячі жертв. До боротьби з пошестю уряд змобілізував 4.000 безробітних лікарів.

НОВИНКИ.

— **За побиття екзекуторів.** У Войславичах повіт Сокаль прийшли до господаря Павла Юзвяка екзекутори, щоби стягнути податок і кару за недозволену управу тютюну. Коли екзекутори хотіли забрати подушки, господар разом зі сином побив їх так дручками, що один з них утратив око, а інші повтікали. Минулого тижня станули за те перед львівським судом, який засудив Павла Юзвяка на 8 місяців, а його сина Івана на 15 місяців вязниці.

— **В американськім консуляті у Варшаві** викрито великий скандал. Була там спілка, до якої належали заступник консуля і кількох урядників, що виробляли фальшиві пашпорти за 600 до 1000 долярів від особи, вивозили за границю дівчата до домів розпусти, а навіть фальшували доляри, чеки та векслі. Арештовано кільканайцять осіб.

— **Почтарку з Корчина** арештували в Америці. Вона, як відомо, вкрала в почтовім уряді в Корчині коло Угнова 50 тисяч зол. і втікла зі своїм чоловіком і шваґром до Бразилії. Коли висіли з корабля в Ріо де Жанейро, бразилійська поліція, повідомлена телеграфічно, арештувала всіх троє і має відставити в руки польської влади. Найшла при них ще 17 тисяч зол. і 1000 долярів готівкою.

— **Поплатна торговля.** У східних воєвідствах Польщі арештовано яких сто аґентів, що вербували дівчата на виїзд на службу й продавали їх до заграничних домів розпусти.

— **За зрізання хрестів.** Перед станиславівським судом відбулася розправа проти делятинських жидів Тіркеля, Ферстера і Каміля, яким закидують, що позрізували хрести на ґрунті делятинської громади. Обвинувачені не призналися до вини. Розправу відложено задля переслухання нових свідків.

— **Обікрали церкву.** В Розгадові пов. Зборів вломилися злодії до церкви і вкрали зі скарбони 727 зол. Поліція арештувала двох підозрілих парубків з Годова.

— **Кріваве весілля.** В Білці шляхотській, польськім селі під Львовом, вибухла на весіллю бійка, в часі якої одну особу вбили, а багато ранили. — В селі Проволочний, пов. Золочів вбили парубки на весіллю Івана Кохана.

— **Ціле весілля під ледом.** До місточка Свиру на Білоруси їхало весілля на вінчання молодої пари. Щоби скоротити собі дорогу, весільні гості рішились переїхати озеро, покрите ледом. На самій середині лід заломився і 35 осіб знайшлося у воді. Всі утонули. Уратувався тільки один візник, що дав знати поблизьким мешканцям, котрі добули з озера тільки кільканайцять трупів.

— **13 осіб пожерті крокодилями.** На озері Вікторія у східній Африці затонув корабель. Нещастя сталося коло берега і пасажири повскакували в воду, щоби доплисти до суші. Однак там було повно крокодилів, котрі втягнули 13 людей під воду.

ВІДДІЛ ПРАВНОЇ ПОРАДИ.

Веде пос. В. Целевич.

Ще в справі громадських оплат на краєві шпиталі.

Деякі тимчасові повітові виділи, нпр. в Рогатині і Бережанах, висилають до громад обіжники, в яких велять громадським радам додатково вставити до громадського бюджету оплату на шпиталі. Таким чином на громади накладається нові великі тягарі, бо від 20 до кількадесять тисяч золотих. Ми вже писали про це, що така робота тимчасових повітових виділів є протизаконна, бо лише на міські громади й повіти можуть бути наложені оплати на шпиталі. Тепер подаю зразок відклику від старостинських обіжників.

До Воєвідського Виділу
в Станиславові

Через Тимчасовий Повітовий Виділ в Рогатині.

Тимчасовий Повітовий Виділ в Рогатині обіжником з дня . . . ч. . . . велів підписаній громаді вставити в VIII відділі буджетових громадських видатків квоту . . . на частинне покриття видатків на шпиталі.

Проти наведеного вгорі зарядження Тимчасового Повітового Видилу в Рогатині вносить підписана громада на основі ухвали громадської Ради з дня . . .

ВІДКЛИК.

Тимчасовий Повітовий Виділ в Рогатині наложив на громаду безправно обовязок поношення оплат на краєві шпиталі, тому, що на основі арт. 32 зак. з дня 11. VIII. 1923. р. про тимчасове управильнення самоуправних фінансів Тимчасовий Самоуправний Виділ у Львові має право побирати спеціяльні оплати на поритття коштів удержанння ріжних заведень прилюдного добра лише від мійських громад і повітової самоуправи. Підписана громада, як громада сільська, не має обовязку оплачувати коштів удержання шпиталів і тому підписана громада просить Воєвідський Виділ знести обіжник Повітового Виділу як протизаконний.

ЗА ГРОМАДСЬКУ РАДУ в ПСАРАХ

Війт. Присяжний.

Печатка.

ДОПИСИ.

МШАНА ПОВ ГОРОДОК. **Що виробляють польські „стшельци“.** В місцевій читальні „Просвіти“ відбувалися 15 лютого ц. р. вечерниці з танцями. Нараз до читальні впали місцеві польські „стшельци“ і викликали авантуру, наслідком чого провідник вечерниць розвязав забаву, а гості розійшлися спокійно. На другий день рано люди не могли пізнати своєї читальні. Стояла знишена без вікон, віконниць і притвору. „Стшельци“ її зруйнували з ненависти до української орґанізації. Жаль стало громадянам просвітної домівки, але що мають робити, коли не мають за собою права.

ДОЛЖКИ ПОВ. ТУРКА. **З культурно-освітного життя.** Аматорський гурток при читальні „Просвіти“ в Должках відограв 15 лютого ц. р. комедію „Свідки“ Курцеби й оперетку „Не повелося“. Вистава пройшла зі значним успіхом, а декотрі аматори грали навіть дуже добре. Сцену уладжено в просторих сінях Ігната Деньковича. Зійшлося багато народу місцевого та з поблизьких сіл Завадки, Росохача і Кривого, так що тісна саля не могла помістити всіх гостей. Після вистави була забава з нашими верховинськими танцями. Дохід зужито на закупно книжок для читальні. Брак власного читальняного дому стоїть на перешкоді в культурно-освітній праці.

БІЛЬЧЕ ЗОЛОТЕ. **Вводять комісарщину.** Дня 31 січня ц. р. староство в Борщеві розвязало громадську раду в Більчу Золотім, закидуючи їй лиху і марнотратну громадську господарку, що грозить великими маєтковими стратами для громади. Наказ щодо розвязання громадської ради дістав не начальник громади Михайло Ґерило лише місцевий поліційний постерунок, котрому староста Шрайбер поручив перевести цю справу. Громадська рада на останньому засіданню висказала рішучий спротив проти закиду лихої й марнотратної господарки та зажадала переведення строгого слідства на доказ зробленого закиду, але цього до сьогодня не зроблено. Рівночасно внесено рекурс до міністерства внутрішних справ у Варшаві, але й це буде мабудь голосом „вопіющого в пустині“. Словом сталася нам кривда, бо і якше це назвати. Староста Шрайбер письмом з дн. 22 жовтня 1929 р. дякує начальникови громади, Михайлови Ґерилі, за заслінення громадських невжитків, дає власноручно 50 зол. премії як заохоту для дальшої праці в громаді, а несповна 3 місяці пізнійше розвязує раду за марнотратність і лиху господарку. Село цим фактом є обурене а поважні господарі хотять внести скаргу до суду на членів розвязаної ради, щоб тим способом довідатися про ті зловживання, що були причиною розвязання ради. Зате теперішнє комісарство з його байратом має в свойому складі кількох людців, що не мають жадного довіря селян і щойно тепер пічнеться марнотратна господарка в громаді. Просимо нашу парляментарну репрезентацію занятися цею справою. Громадяни.

РІСНА РУСЬКА, ПОВ. ЛЬВІВ. **Темнота.** Село лежить майже під самим Львовом і здавалосьби, що це мусілоб мати великий вплив на культурний стан села. На жаль так воно не є. Місцева читальня „Просвіти“ ледви животіє, а були часи, що її хотіли навіть своїже люде розвязати. Кружком Сільського Господаря ніхто не цікавиться, а за це дуже цікавляться люди коршмою у сусідньому селі і гостинцем, що йде зі Львова до Яворова, на якому збивають обуву місцеві хлопці та дівчата. Колись Рісна руська належала до перших у повіті, а тепер котиться щораз більше вниз. Був у нас вже по війні і Луг, але його розвязала влада. Кооператива і тепер гарно розвивається, але з доходів кооперативи не дано ще ні грошика на якунебудь культурну ціль хоч би місцевих товариств. А ось недавно громадська рада укладала буджет. На 17 радних є в раді всього 4 поляків. Посчеркували всі позиції на польські ціли, але й ні грошика не признали на українські цілі, як запропонував один радний: на читальню, Сільського Господаря, Рідну Школу і на місцеву захоронку по 50 зол. Навіть декотрі поляки були за тим, а свої українці спротивились. Це найкраще свідчить, що село не йде до освідомлення, а скочується у пропасть темноти.

Нові книжки і видання.

І. КРИПЯКЕВИЧ: Історія України для народа. Львів 1930. Стор. 146 Видання „Просвіти“ з фонду „Учітеся брати мої“. Отсе видання дуже на часі, бо всі популярні історії України розпродані. Книжечка ілюстрована і подає все найважнійше, що кождий свідомий Українець про історію свого народу повинен знати.

ДМИТРО ДОРОШЕНКО: По рідному краю. Популярна Бібліотека, ч. 1. Львів 1930, сторін 156. Накладом Мих. Таранька. На зміст першого випуску цього важного видавництва зложились інтересні враження й замітки з подорожі по Гетьманщині, Волині, Поділлю, з Чигирина і Бахчисараю. В книжечці багато ілюстрацій.

М. РУДНИЦЬКИЙ: Місто контрастів. Враження з Льондону. Львів 1929. Сторін 132. Видання Товариства „Просвіти“. З ілюстраціями.

ЮРА ШКРУМЕЛЯК: Огні з полонині. Фантастична повість. Львів 1930. Бібліотека „Нового Часу“. Сторін 198.

ОГОЛОШЕННЯ.

КОМУНІКАТ Головного Виділу Тов-а „Просвіта“ до всіх правних і фізичних членів Тов-а „Просвіта“. Отсим повідомляємо, що речинець вирівнювання членських вкладок за 1929 рік до Тов-а кінчиться з днем 31-го березня 1930 р. Хто до того часу не вирівнає вкладки за 19 9 рік перестає з днем 1-го квітня 1930 р. бути членом Тов-а „Просвіта“. **Головний Виділ Тов-а „Просвіта“**

КОНКУРС.

Головний Виділ Товариства „Просвіта“ у Львові
уладжує
в сільсько-господарській Школі в Милованню
ШЕСТИТИЖНЕВИЙ

Курс кооперативного книговодства і діловодства

в часі від 15. V. — 30. VI. 1930 р.

В програму цього курсу входить теж наука молочарства, гідівлі тварин, садівництва, пасічництва і ветеринарії.

Одночасно проголошує Головний Виділ вписи на приняття 30 учасників під отсими умовами:

1) Зголошуватися можуть мущини в віці 16—30 літ, що покінчили народню школу.
2) Учасник платить за цілковите удержання з приміщенням в шкільному приюті за цілий курс 10 ам. долярів
3) Кожний учасник має привести з собою крім біля, подушку, простирало, сінник і покровець.
4) Петенти висилані кооперативами мають першенсто.

Зголошення на курс належить вносити найпізнійше до 25. квітня 1930 р. порчено на адресу: **Господарсько-садівнича школа Т-ва „Просвіта“ в Милованні п. Стриганці н/Дн.** До зголошення належить долучити значки на 75 сот на відповідь.

Про приняття і день приїзду повідомить управа школи по 25. квітня.

Головний Виділ Т-ва „Просвіта“ у Львові.

Як боронити прав громади і громадян у самоуправі, описано дуже докладно в книжці посла Целевича „Громадська Самоуправа“. Замовляти цю книжку в кооперативі „Національне Обєднання“ у Львові, вул. Косцюшки 1. А. II. п. Ціна книжки з пересилкою 3 зол. 25 сот.

Видає Спілка „Діло“, зар. стов. з обмеж. пор. — За редакцію відповідає Ол. Кузьма. — З друкарні Вид. Спілки „Діло“, Львів, Ринок ч. 10.